

Sesiune științifică
la Institutul Național
pentru Studiul
Holocaustului în
România "Elie Wiesel"

Noi tematici curajoase, lansate de tineri cercetători (II)

Populația din Transnistria – mai umană față de evrei decât cea din Basarabia

Cel de-al doilea modul al sesiunii a avut ca temă centrală societatea românească și Holocaustul. Aici a fost prezentat poate cea mai originală și incitantă comunicare din sesiune. Intitulată "Atitudinea populației ne-evreiești din Transnistria și Basarabia față de evrei în timpul Holocaustului", lucrarea aparține tinerei cercetătoare *Diana Dumitru*, de la Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din

acorde tot sprijinul, cu cea a lui N. Gingold, președintele Centralei Evreilor care s-a opus acestor demersuri deoarece, din punctul de vedere al statului român, considera el, evreii deportați în Transnistria erau "dușmani", iar o intervenție în favoarea lor ar fi afectat situația evreilor din țară. Ajutoarele trimise deportaților, măsură aprobată cu dificultate de Antonescu, au salvat viața a mii de evrei, a arătat prof. Carol Iancu, vorbind aici și despre solidaritatea creștinilor cu deportații din Transnistria.

În comunicarea "Evreii din Basarabia și Bucovina, în stenogramele Consiliului de

a prezentat comunicarea „Frățiile de cruce», rezerva de cadre legionare”. Cercetătoarea a pornit de la ideea că membrii acestei organizații sunt, la ora actuală, prezentați în mod fals; ei apar, în exclusivitate, ca eroi ai luptei anticomuniste, dându-se uitării trecutul lor legionar, sau se afirmă că au fost „păcate ale tinereții”. Documentele analizate și datele culese privind organizarea, pregătirea și ideologia inoculată membrilor, tineri până în 18 ani, mai ales elevi de liceu, demonstrează clar că „Frățiile de cruce” au reprezentat rezerva de cadre, baza recrutării membrilor organizațiilor legionare, a arătat Gina Pană.

Ana Bărbulescu, cercetătoare la Institutul „Elie Wiesel”, a abordat problema muncii obligatorii a evreilor în România în 1941, efectuând o analiză detaliată a legislației, categoriilor sociale, consecințelor acestei măsuri. Ea a considerat că ideea muncii obligatorii reprezintă o demonstrație clară a împletirii ideologiei cu pragmatismul. Cercetătoarea a arătat că evreii, excluși de la serviciul militar, nu numai că au trebuit să presteze aceste munci, în ultimă instanță fără să se țină seama de pregătirea, studiile lor, dar erau obligați să plătească și taxe militare. Toate activitățile au fost făcute în favoarea Ministerului Apărării și cei ce prestau aceste munci erau supuși jurisdicției militare, a precizat ea.

Laszlo Alexandru, despre pericolele falsificării trecutului

În cadrul sesiunii „Receptarea Holocaustului în România”, scriitorul și publicistul *Laszlo Alexandru* a abordat modalitatea în care, în zilele noastre, trecutul este judecat, receptat și comentat, dând exemple din cultură. Domnia-sa a constatat, cu părere de rău, că, la ora actuală, în rândul intelectualității românești se manifestă tendința de reabilitare a unor scriitori cu trecut legionar, edificator fiind cazul Horia Vintilă, dar și alte nume prestigioase. Un exemplu edificator în acest domeniu este cazul Constantin Noica, respectiv volumul care i-a fost dedicat, semnat de criticul Sorin Lavric. După ce a prezentat concepțiile lui Noica, un naționalist xenofob care a susținut ideea „prin noi înșine”, precum și activitatea sa ca prim redactor la publicația legionară „Buna Vestire”, ceea ce a însemnat o implicare fără echivoc în activitatea propagandistică a legionarilor, Laszlo Alexandru a subliniat că Noica nu s-a dezis niciodată de acest trecut. În schimb, în cartea sa „Noica și mișcarea legionară”, Sorin Lavric „atenuează, înfrumusețează, contraface” acest trecut. Partea cea mai gravă a acestei cărți, a apreciat publicistul, nu o reprezintă „recondiționarea” lui Noica, ci încercarea de rescriere a acelei perioade. Tristă este și aprecierea unor intelectuali despre lucrarea lui Lavric, ca de pildă comentariile elogiioase ale lui Vladimir Tismăneanu, Dan C. Mihăilescu sau Gheorghe Gîgurtu, a constatat vorbitorul.

Cercetarea „Naționalism, rasism, antisemitism și xenofobie, pe platforme electronice ale unor publicații românești difuzate pe internet”, realizată de un grup de tineri cercetători de la Universitatea din Iași, a fost rezultatul studierii unor opinii exprimate pe forumurile de pe net, în care abundă ideile precum cele amintite la început. Cercetătorii au abordat zece teme principale extrase din forumuri - antisemitism, elogierea lui Antonescu, politică extremistă, propagandă legionară, neonazism, negaționism, rasism, antimaghiarism, ură față de homosexuali, teorii conspiraționiste - unele dintre ele regăsindu-se și în textele unor căntece prezentate de formațiuni binecunoscute, încercând să găsească motivații pentru apariția lor sau soluții pentru eliminarea acestora.

Sesiunea a fost încheiată cu comunicarea prof. *Gabriel Stan*, directorul Casei Corpului Didactic de la Bacău, domnia-sa fiind unul dintre pionierii educației despre Holocaust. În materialul „Predarea Holocaustului în România”, prof. Stan a făcut o trecere în revistă a activității desfășurate în acest domeniu la centrul de la Bacău, unde s-a elaborat singura programă națională legată de predarea Holocaustului în școli. Astăzi există mai multe centre în România care pregătesc profesori de istorie care să predea acest obiect de studiu opțional, a arătat prof. Stan.

În luările lor de cuvânt, participanții au dezbătut temele abordate, au făcut completări sau observații. Astfel, etnosociolog dr. Harry Kuller, referindu-se la cazul Noica, s-a pronunțat pentru o abordare nuanțată, mai echilibrată, a unor probleme de acest gen.

EVA GALAMBOS

„SINAGOGI DIN SUDUL TRANSILVANIEI”

Salutară inițiativa Federației Române a Asociațiilor, Cluburilor și Centrelor U.N.E.S.C.O., la zece ani de la înființare, - organizarea unei expoziții „Sinagogi din sudul Transilvaniei”. Găzduită de Asociația eroilor revoluției din decembrie 1989, din Capitală, expoziția este menită să sensibilizeze opinia publică și să atragă atenția autorităților statului pentru a se implica mai mult în salvarea, protejarea și valorificarea patrimoniului arhitectural din diferite zone ale țării.

Autorii expoziției sunt doi tineri: *Cristian Binder* și *Julie Dawson*. Cristian este brașovean, cu studii la Berna (Elveția), în prezent - editor al publicației *on line* www.plotki.net. Julie este originară din S.U.A., a absolvit facultățile de germană și etnologia muzicii la Chicago. În 2001, Julie a primit o bursă la Berlin, unde a și lucrat ca translatore. Acum, locuiește la Sighișoara, unde este profesoară de engleză și germană. Amândoi sunt interesați de proiecte privind păstrarea patrimoniului arhitectural din România.

Prima „ieșire în lume” a expoziției a fost la Festivalul *ProEtnica* de la Sighișoara. Unele din sinagogile care au făcut obiectul expoziției au fost restaurate prin sponsorizări primite din partea unor organizații non-profit și au devenit centre culturale, cum s-a întâmplat chiar cu Sinagoga din Sighișoara, renovată cu sprijinul Fundației „Ariel”. Altele, care au nevoie de reparații capitale, așteaptă ajutor. Explicațiile la fotografiile artistice ale sinagogilor, în română, maghiară, engleză, oferă date privitoare la vechime și la situația prezentă: ~ renovări - Templele de rit neolog din Tg. Mureș, Brașov ș.a.; ~ refolosiri în scopuri culturale - Târnăveni, Sighișoara ș.a.; ~ intrări în vizorul unor proiecte civile de pregătire pentru a servi drept centre culturale sau obiective turistice - Sinagoga din Făgăraș). Simptomatic este voluntariatul social de tineret din România, Republica Moldova, Germania, deși nu există limită de vârstă. La Hunedoara, de exemplu, Casa de Rugăciune este îngrijită de una din puținele familii de evrei bătrâni din oraș. Uneori, fotografia surprinde doar amintirea: la Sf. Gheorghe, unde Sinagoga a fost demolată în 1971, au mai rămas „în picioare” doar un zid și două turnuri. Sinagoga din Alba Iulia arată bine. Ca și Sinagoga din Mediaș, ar putea intra în circuitul turistic.

Faptul că sinagogile din România devin din ce în ce mai mult ținta preocupărilor unor tineri, cum sunt și autorii expoziției, ca și ale unor O.N.G.-uri, este încurajator. (I.D.)

A învăța din trecut înseamnă mai mult decât a comemora

La 10 noiembrie a.c., B'nai B'rith Europa împreună cu comunități evreiești din Europa au comemorat 70 de ani de la Noaptea de Cristal. Mai mult decât să comemorăm, este nevoie să ne mobilizăm forțele împotriva escaladării antisemitismului, azi. În pofida declarațiilor publice de condamnare a actelor antisemite, din partea guvernelor, întârzie măsurile punitive față de făptuitorii și organizatorii atacurilor antievreiești actuale. Radicalii musulmani sunt o mare primejdie prin declanșarea de activități antisemite în Europa, în prezent. B.B.E. îndeamnă forțele democratice europene să folosească toate mijloacele pentru stoparea lor.

IULIA DELEANU

Republica Moldova. Cercetările ei au dus la o concluzie care contravine părerii generale: populația Transnistriei, în majoritate ucraineană, a avut o comportare mult mai umană față de evreii aduși acolo decât cea din Basarabia. În realizarea acestui studiu, cercetătoarea s-a bazat pe 300 de mărturii scrise, documente de arhivă din România, Moldova, fosta U.R.S.S., Germania și alte surse, pe un chestionar trimis supraviețuitorilor și peste 100 de interviuri cu neevreii. Cercetarea, a arătat ea, s-a desfășurat în două regiuni vecine care până în 1918 s-au aflat în aceeași țară dar care, în interbelic, au aparținut la două state, unde a existat o politică diferită față de naționalități. Diana Dumitru a constatat că în Basarabia evreii au fost jefuiți, violați, uciși, au avut loc pogromuri ale populației locale, atât împotriva evreilor locali cât și împotriva celor duși în Transnistria. În schimb, în această din urmă provincie, populația, majoritar ucraineană, a manifestat o atitudine mai umană, i-a ajutat iar autoritățile nu au reușit să organizeze nici un fel de pogrom împotriva evreilor. Concluzia cercetătoarei a fost că politicile naționale pot construi relații interetnice de cooperare care vor dura și după ce viața statului încetează. La fel și animozitatea față de o minoritate poate fi construită și transformată în ură prin ideologia de stat. Componenta politicii sovietice față de naționalități a fost, se pare, una sănătoasă, a conchis cercetătoarea.

O comunicare interesantă a fost prezentată de istoricul *Viorel Achim*, de la Institutul de Istorie "Nicolae Iorga". Specializat în problema romilor, domnia-sa a prezentat un studiu de caz legat de intervenția Reginei-mamă Elena în favoarea unei familii de romi, deportată în Transnistria. În acest context, cercetătorul a vorbit despre imaginea Reginei Elena în mentalul colectiv al romilor - de mamă a celor săraci -, arătând că, datorită intervenției ei, 2000 de romi au putut reveni din Transnistria. El a prezentat și atitudinea populației românești față de deportarea acestui grup etnic, măsură cu care nu a fost de acord și intervențiile făcute în favoarea lui, inclusiv din partea lui I.C. Brătianu, președintele de atunci al P.N.L. Ideea deportării romilor, a subliniat Viorel Achim, a aparținut în exclusivitate lui Ion Antonescu.

Intervențiile Marelui Rabin Alexandru Șafran în favoarea evreilor deportați

„Solidaritate cu deportații evrei din Transnistria”, comunicare aparținând prof. *Carol Iancu*, de la Universitatea din Montpellier (Franța), a prezentat încercările comunității evreiești din țară de a-i ajuta pe evreii deportați în Transnistria. Pe baza unor documente recent descoperite, prof. Carol Iancu a demonstrat că au avut loc mai multe intervenții ale Marelui Rabin Alexandru Șafran la cele mai înalte autorități ale statului, atât pentru îmbunătățirea situației lor cât și pentru aducerea lor înapoi în țară. Autorul a pus față-n față poziția Marelui Rabin și a dr. W. Fildermann, care au dorit să le

Ministri”, *Alexandru Florian*, directorul executiv al Institutului „Elie Wiesel”, a subliniat că deschiderea frontului din est a determinat un nou nivel al politicii lui Antonescu față de evrei, respectiv deportarea și exterminarea lor, în primul rând a celor din Basarabia, Bucovina de nord și sud. Pogromul de la Iași, a menționat vorbitorul, a reprezentat începutul exterminării evreilor. Toate aceste idei, conturarea politicii de exterminare a evreilor, se regăsesc în textele stenogramelor Consiliului de Miniștri, editate într-un volum de istoricul Lya Benjamin, a arătat Alexandru Florian.

Trei comunicări cu subiecte originale au fost prezentate în cadrul sesiunii „Particularități ale Holocaustului în România”. Astfel, în studiul „Germania și Holocaustul din România”, *Hildrun Glass*, de la Institutul pentru Studiul Istoriei Centrale și Est-Europene, de la Universitatea „Ludwig Maximilian” din München, a vorbit despre schimbarea opțiunii legate de relațiile dintre România și Germania din perioada interbelică și cea a celui de-al doilea război mondial, determinată de deschiderea arhivelor după 1989. Dacă până în 1989, cercetările asupra acestui subiect s-au limitat la prezentarea finanțării partidelor de extrema dreaptă românești de către Germania și exploatarea economică a României și s-a apreciat că pentru tragedia evreilor români toată vinovăția îi aparținea Germaniei, după această dată aprecierile au devenit mai nuanțate. De pildă, a exemplificat cercetătoarea, potrivit unor surse germane, Germania și-a manifestat profunda nemulțumire față de felul în care România a soluționat problema evreiască, soluție bazată pe considerente tactice și comerciale, pe o atitudine oportunistă față de Germania. Aceste idei se regăsesc și în volumul „Germania și Holocaustul din România”, al cercetătorului clujean O. Trașcă.

Gina Pană, tânără cercetătoare asociată la Institutul „Elie Wiesel”, preocupată de istoria mișcării legionare, autoare și a altor lucrări interesante pe acest subiect, ca de pildă implicarea unor preoți ortodocși în legionarism,

